

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

ПОЛИЦИЈСКИ СИСТЕМ РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ
- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:

Проф. др Зоран Кековић

Студент:

Јована Мисић

857/22

Београд, 2024.

Јована Мисић
Полицијски систем РС у супротстављању организованом криминалу
-Дипломски рад-

САДРЖАЈ

Увод.....	2
1. Појам организованог криминала.....	4
1.1. Дефинисање организованог криминала.....	4
1.2. Карактеристике организованог криминала.....	6
1.3. Појавни облици организованог криминала.....	8
2. Стратешки и нормативни оквир Републике Србије у борби против организованог криминала	12
2.1. Стратегија националне безбедности.....	12
2.2. Домаће законодавство	16
2.3. Законски прописи полиције	19
2.4. Пракса полиције у борби против организованог криминала	22
3. Транснационални организовани криминал и његово сузбијање	26
3.1. Појам транснационалног организованог криминала.....	26
3.2. Сарадња са полицијским системима земаља у региону	28
3.3. Сарадња са Интерполом и Европолом	32
3.4. Примери конкретних случајева сарадње	39
4. Закључак	43
Литература.....	45

Увод

Појам и функције полиције од суштинског су значаја за разумевање државне структуре и управљања безбедношћу у друштву. Полиција, као институција, има дугу историју развоја која се протеже кроз различите облике државног уређења. Од најранијих периода до данас, функције полиције су се мењале у складу са еволуцијом друштва и држава. У модерним временима, различита национална законодавства дефинишу овлашћења, организацију и друге аспекте полицијског рада, што резултира различитим системима у различитим земљама.

Полицијске снаге се генерално сматрају невојним организацијама које функционишу под надлежношћу владе. Главни задатак полиције је контрола домаћих питања и одржавање јавног реда и мира у земљи. Упркос скучености у употреби појма „полиција“, који се често односи на градску полицију, са правне тачке гледишта, ова реч може да обухвати сваку организацију или појединца укључену у спровођење закона, без обзира на ниво власти. Основна функција полиције у сваком цивилизованом народу је да одржава јавни ред и безбедност. Као таква, њена основна улога је примена кривичних закона, смањење криминала и заштита живота и имовине људи.

Организовани криминал је друштвена појава, присутна у свим земљама света, која је у сталном порасту, како по обиму извршених дела, тако и по њиховој разноврсности. Његова карактеристика, која га издваја и сврстава у категорију са веома посебном динамиком у односу на конвенционални криминал, лежи у чињеници да је делатност организованих криминалних група организована као илегална индустрија, узрокована тежњом ка копродукцији и жеља за добијањем власти. Припадници ових криминалних група теже да утичу на државне институције и да граде везе са лицима која обављају службене дужности у држави. У великом броју случајева државне границе нису препрека њиховом деловању, што их у извесној мери сврстава у транснационални криминални елемент. За ефикасно суочавање са организованим криминалом неопходна је снажна мрежа државних и међународних органа који имају одговарајућа

овлашћења да се успешно супротставе овим развијеним криминалним структурама.

У Републици Србији, као и у многим другим земљама, овај облик криминала представља озбиљан изазов за јавну безбедност и владавину права. Стога је неопходно истражити улогу полиције у борби против организованог криминала како би се боље разумели механизми борбе против ове врсте криминала и идентификовали могући правци за унапређење полицијских стратегија и тактика. У Републици Србији, полиција има кључну улогу у борби против организованог криминала кроз различите активности, укључујући истраге, хапшења, суђења и одузимање имовине. Полицијске снаге спроводе операције под руководством Специјалног тужилаштва за организовани криминал и у сарадњи са другим националним и међународним агенцијама, као што су Интерпол и Еуропол. Поред тога, полиција активно ради на спречавању организованог криминала кроз едукацију грађана и сарадњу са локалним заједницама.

У складу са наведеним, овај рад бави се структуром полицијских организација у Србији, правним оквиром који регулише њихов рад у борби против организованог криминала, као и методама и техникама које се користе у откривању и сузбијању ове врсте криминала. Циљ овог рада је да се пружи увид у ефикасност постојећег полицијског система у борби против организованог криминала у Србији, уоче евентуални недостаци и изазови са којима се полиција суочава у свом раду, те да се предложи могуће стратегије и реформе за унапређење рада полицијског тела у овој области. Такође, циљ је пружити свеобухватан преглед активности полиције у борби против организованог криминала у контексту специфичности Републике Србије.

1. Појам организованог криминала

1.1. Дефинисање организованог криминала

Организовани криминал представља изузетно озбиљан изазов у сваком друштву, манифестујући се на различите начине широм света. Иако не постоји универзална дефиниција овог појма, он се може описати као систематско извршење кривичних дела од стране група људи који су се удружили да то ураде. Ову врсту кривичног дела карактерише добро планирано деловање великог броја појединаца, са јасном унутрашњом поделом одговорности, који свесно и вољно чине тешка кривична дела (Јанковић, Јанковић, 2014). Термин организовани криминал датира из 18. века у Енглеској, када је активност оружане групе названа овим именом због специфичног начина деловања. Прве теоријске анализе овог феномена датирају из 1929. године, када је Џон Ландески почео да га детаљно истражује (Абадински, 1981).

Иако је општа дефиниција организованог криминала повезана са колективним деловањем криминалаца, многи академски стручњаци изразили су забринутост у вези са његовом преопширношћу. Због тога се настоји развити појединачне и прецизније дефиниције овог концепта, које наглашавају да постојање организованог криминала захтева добро структурирано деловање великог броја индивидуа који су међусобно повезани комплексном мрежом радних улога. Особе укључене у овакве активности свесно и систематично се баве тешким кривичним делима. Организовани криминал може обухватити различите форме и видове активности, укључујући трговину наркотицима, незакониту трговину оружјем, као и кријумчарење људи, прање новца, корупцију, уцене и друге комплексне и добро организоване криминалне радње (Константиновић-Вилић и др., 2012).

Организовани криминал представља комплексни феномен који се преоптежно објашњава кроз различите аспекте и дефиниције у академској дискусији. Шире појмовно одређење ове јавне претње обухвата разноврсне кривичне активности

које се изводе ради организоване користи, а које укључују, али су ограничене на, крађе, транспорт и незакониту трговину моторним возилима, уцене и изнуде, прецизирано усмерене на претежно гастрономске и храниоцентричне установе, међународну трговину наркотика, формирање фиктивних привредних друштава или предузећа, углавном за потребе прања нелиценцираног прихода, трговину белим робљем, корупцију, илегалну трговину оружјем (Константиновић-Вилић и др., 2012).

Додатно, Кајзер расветљава ову тему наводећи индикаторе организованог криминала, укључујући тајно удруживање више лица у профитно оријентисану заједницу, организациону структуру, планирано и координисано деловање, повезивање легалних и нелегалних активности, прилагодљиву криминалну технологију и разнообразне злочиначке методе. Истакнуто је и сврставање у интернационални контекст, а као значајана одлика наглашава се способност утицаја на политичке, медијске, јавне и правосудне институције, као и на економске секторе (Константиновић-Вилић и др., 2012).

Организовани криминал представља значајну претњу интегритету правног поретка, јавне безбедности и основних демократских принципа у контексту савременог друштва. Овај сложени феномен, обележен сарадњом криминалних организација и државних службеника, захтева адекватну пажњу и ангажовање у процесу формулисања стратегија за борбу против криминала и корупције (Ђукић, 2016).

Један од кључних аспеката организованог криминала лежи у њиховој способности да преузму контролу над деловима државног апарата, што може довести до слабљења државних институција, правосућа и недостатка одговорности. Овакав вид поступања представља озбиљну претњу правима и слободама грађана, те доводи до смањења поверења у правни систем, што има потенцијално дугорочне поседице по друштво у целини. Стога, због тесне повезаности организованог криминала и службеника државног апарата, издваја се дефиниција по којој организовани криминал представља сарадњу са политичком елитом, у циљу унапређења могућности и стратешког положаја за

вршење криминалних радњи (Абадински, 2004). То се постиже преузимањем контроле над деловима државног апарата, пре свега над репресивним структурама, чиме се отвара пут за дугорочни политички и фактички друштвени утицај.

1.2. Карактеристике организованог криминала

Једна од кључних одлика организованог криминалитета је постојање хијерархијске структуре, која омогућава високо организованим криминалним групама да функционишу као прецизно ускоординисане јединице. Ипак, ова структура истовремено излаже групе различитим ризицима који произилазе из могућности контроле и сузбијања криминалних активности. Постизање финансијске добити кроз нелегалне делатности је још једна значајна карактеристика организованог криминала. Чланови таквих група успеју да процветају експлоатишући безбедност других, што је неспорно неприхватљиво у правном оквиру који почива на заштити права и слобода свих грађана. Употреба силе, претњи и корупције представљају такође карактеристичне аспекте организованог криминала (Albanese, 2004). Оваквим методама, криминалне групе интимидирају, подмећу, или принудно наводе људе на поступке који су у супротности са законом. Овакве праксе не само да угрожавају стабилност друштва, већ и ослабљују његове институције.

Организовани криминал задовољава различите потребе становништва путем низа незаконитих делатности као што су игра на срећу и сексуална проституција. Овакве активности могу представљати извор лоших социјалних последица, укључујући експлоатацију како уредних тако и незаштићених група у друштву. Идеолошка неопредељеност и специјализација омогућавају организованим криминалним елементима да функционишу у дугорочном периоду с успехом. Често делујући пријатељски, ове групе се крећу у тајности, што им обезбеђује анонимност и избегавање препознавања и казне (Albanese,

2004). За ове криминалне организације је типична подела рада међу њиховим члановима, заснована на хијерархијским принципима. Група обухвата индивидуе сличних друштвених структура, а њене операције се воде на хијерархијском основу, са циљем обављања незаконитих дела ради остваривања финансијског добитка (Радовић, 2005).

Организовани криминал представља систематски организовану активност која наноси штету друштву уопште. Овај облик криминалне активности и даље изазива забринутост, јер укључује групе које желе да стекну огромно богатство, економску доминацију или моћ. Иако су могући и политички мотиви, примарна догма организованог криминала остаје стицање богатства на рачун оштећених појединаца и заједнице. Управљање оваквим активностима криминалних организација односи се на дугорочно и систематско планирање криминалних активности. Не играју се насумично или нередовито, већ се планирају и изводе у циљу постизања што већег профита. Акценат је на чињеници да жеља за побољшањем имовинског стања подстиче организоване криминалне групе да прошире своје активности и врше разна кривична дела (Абадински, 2004).

Криминалне групе делују организовано користећи систематско планирање и извршавање својих незаконитих радњи. Одликују их дуготрајне и планске активности које су уско повезане са елементима организованог криминала. Планирање кривичних дела спроводе високорангирани чланови ових злочиначких организација, док је извршење кривичног дела препуштено нижеранжираним члановима. Оваква подела задатака унутар група јасно илуструје њихову строгу организованост и ефикасност у остваривању својих злочиначких циљева. Једна од битних карактеристика ових криминалних група је раздвајање планирања и извршења криминалних радњи као два одвојена процеса. Ово им омогућава да избегну откривање и сумњу законодавних органа, што их чини опаснијим и теже привести правди. Истовремено, организовање ових криминалних група је трајно и континуирано, што их чини не само привременом, већ и трајном претњом. Њихове активности су засноване на постојећим друштвеним, етничким или пословним мрежама, што им омогућава

да задрже своју активност и одлучност на криминалној сцени у дужем временском периоду, што додатно отежава напоре у борби против њих (Шикман, 2009).

Једна од суштинских карактеристика организованог криминала је његова усмереност на стицање финансијске добити. Групе у овом криминалном окружењу се баве разним нелиценцираним активностима, укључујући застрашивање, корупцију, принуду, елиминацију конкуренције и процесе праћења и премештања средстава из незаконитих извора. Процес праћења новца је кључан за функционисање организованог криминала, пружајући им механизме за легализацију имовинске користи стечене криминалом и чини их неоткривеним. Такве криминалне групе често нису ограничене само на нелиценциране активности, већ имају и легалне операције, чиме се камуфлирају и оправдавају њихове незаконите радње. То подразумева коришћење легалних послова за превару и промоцију незаконито стечених финансијских средстава (Николић, 2012). Таква паралелна правна активност је сама по себи често незаконита, јер су криминалне организације спремне да користе нелегалне механизме да је консолидују.

1.3. Појавни облици организованог криминала

У основне облике организованог криминалитета, како наводе Бошковић и Скакавац (2009) могу се сврстати: трговина наркотицима, тероризам, трговина људима, кријумчарење оружја, корупција, прање новца, компјутерски криминалитет, рекет. Осим набројаних врста и облика организованог криминалитета, у литератури се обично наводе још и крађа и кријумчарење културних добара, крађа и кријумчарење моторних возила, трговина ретким биљкама и животињама, организована коцка, поморска пиратерија и др.

Трговина наркотицима, позната и као нарко-криминал, представља сериозну опасност за савремено друштво. Овај вид криминала директно угрожава животе

и здравље људи, а непосредно утиче и на безбедност државе и грађана. Нарко-криминал се не ограничава само на трговину, већ укључује и широк спектар нелегалних активности као што су прање новца, илегална трговина, терористичке активности, изнуде, уцене, убиства и друга кривична дела која имају негативан утицај на друштво. Један од карактеристичних аспеката овог облика криминала је његова тесна повезаност са различитим другим криминалним активностима. Учествовање у овом облику криминала често је у симбиози са другим облицима криминалних дела, као што је познато као „консенсуални деликт“, при чему се жртва обично не идентификује на традиционалан начин (Мијалковски и др., 2012).

У својој анализи *тероризма*, Симеуновић (2009) овај феномен посматра као „политички концепт“ који обухвата различите аспекте. Он га схвата као сложен и добро организован облик политичког насиља, које се најчешће испољава као колективна акција, а ређе као индивидуална. Ова врста политичког насиља најчешће је присутна у периодима политичких или економских криза, док је ретка у периодима економске стабилности и друштвеног просперитета. Гађиновић (1998), с друге стране, тероризам тумачи као „специфичан правни појам“ (лат. *delictum sui generis*), пре свега због тога што је његова историја тесно повезана са историјом политичког деликта. У основи, тероризам представља облик политичког криминалитета који се карактерише коришћењем насиља према цивилима са циљем интимидације јавности и носиоцима политичких одлука, како би се они принудили на одређена дела или одређивања, у функцији потпуног или делимичног постизања политичких или других социјалних циљева (Милошевић, 2009).

Трговина људима је деликт који се оштро осуђује и правно се сматра једним од најгорим облицима кршења основних људских права и међународноправних норми које штите човечанство. Овај феномен укључује трајну експлоатацију лица као трговаца робљем добра, где су жртве изложене различитим облицима физичког и психичког насиља и принуде (Милановић и др., 2016). Трговина

људима обухвата сложен скуп активности, укључујући регрутовање, транспорт, премештање, скривање и примање лица. Жртве су принуђене да раде против својом слободном вољом, под различитим облицима експлоатације као што је сексуална експлоатација, принудног рада, ропства или других облика принудног рада. Главни циљ трговине људима је остваривање профита на рачун права и благостања жртава (Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, 2000, чл. 3).

Кријумчарење оружја представља озбиљан изазов који угрожава безбедност и стабилност земаља и региона. Овај облик илегалне трговине омогућава да оружје пређе у руке криминалних елемената и терористичких група, што може имати драматичне последице по међународни мир и безбедност. Различите актере у међународној заједници обавезује неопходност сузбијања и спречавања такве незаконите радње, те се примењују мере и активности у циљу сузбијања кријумчарења оружја (Достић и др., 2019).

Корупција, у ширем смислу појма, представља појаву која превазилази границе појединих држава или правних система, издвајајући се као глобални изазов који се јавља у различитим друштвеним и политичким контекстима. Укључује радње или пропусте радњи које неко предузима или пропушта у складу са својим дужностима, давање или тражење поклона, обећања или тражења као одговор на одређене услуге или привилегије (Modly, Korajlić, 2002). Корупција прожима различите сегменте друштва, укључујући политичку сферу, привреду, правосуђе, образовање и друге области.

Процес *прања новца* односи се на различите активности, укључујући покушаје, којима се скрива или маскира нелегално порекло финансијских средстава, тако да они изгледају као да потичу из законитих извора.¹ Основни циљ овог криминалног поступка је стварање прихода који омогућавају криминалним

¹ Дефиницију је усвојила Генерална скупштина Интерпола 1995. године.

организацијама и појединцима да финансирају друге криминалне активности. Овим процесом се маскира порекло финансијских средстава која су стечена криминалним деловањем, чим се криминалним групама допушта да користе ова средства без значајних ризика од откривања (Бошковић, 2005).

Компјутерски криминал је чин криминалног понашања који у свом извршењу укључује употребу рачунара и ИТ технологија. Овај феномен се може посматрати кроз призму тријаде елемената: начин извршења, средства која се користе и последице које настављају да се извршавају. Дакле, компјутерски криминал се може дефинисати као понашање које подразумева коришћење рачунарских ресурса или самог рачунара у циљу извршења кривичног дела, са намером постизања одређених последица (Алексић, Шкулић, 2007).

Рекетирање је активност која се сматра једним од аспеката организованог криминала, а коју карактерише насиље и употреба силе. У овој делатности криминалне групе претњом и насиљем намећу своју заштиту и изнуђују своте новца од одређених појединаца. Процес рекетирања почиње пружањем услуга заштите од стране криминалне организације, за коју траже новчану надокнаду. Међутим, овај захтев је праћен силом или претњом у случају одбијања услуга или намере да се оне одбију. Ако се појединац опире, рекетирање може ескалирати, уз употребу насилних метода као што су оштећење имовине, физички напади, па чак и убиство (Бошковић, 2003а).

2. Стратешки и нормативни оквир Републике Србије у борби против организованог криминала

2.1. Стратегија националне безбедности

Са развојем држава, њиховом демократизацијом и еволуцијом нових облика организовања, и са све већим нагласком на заштити људских права и слобода, појам безбедности се проширио по обиму и дубини. Ово је резултирало проширеним разумевањем концепта безбедности и повећаним обавезама у заштити овог новог концепта, познатог као интегрална безбедност. Национална безбедност је појам који значи жељено стање заштите државе, које се постиже отклањањем претњи и ризика који угрожавају виталне интересе државе. Овај концепт подразумева ситуацију у којој држава не сматра да је угрожена војним нападима, политичким притисцима или економским претњама споља, као ни екстремним политичким, економским, идеолошким, верским или културним нападима изнутра. Таква држава омогућава држави да се нормално развија, или да функционише самостално или у партнерству са другим државама (Стајић, 2009).

У области регулативе у сектору одбране и безбедности, један од значајних аспеката представљају стратегије. У овом контексту, најзначајнији документ је Стратегија националне безбедности (СНБ), која је први пут усвојена у нашој земљи 2009. године. Иако Устав Републике Србије не признаје документ под овим конкретним наименовањем, постоји сличан акт у области одбране - Стратегија одбране Републике Србије. Обзиром на ову чињеницу, Законом о одбрани из 2007. године дефинисана је СНБ, коју је две године након тога усвојила Народна скупштина. Ово је био акт који је имао законску снагу током целе деценије, међутим крајем 2019. године, Народна скупштина је прихватила нови документ под истим насловом (Форца, Никач, 2020).

Стратегија националне безбедности Републике Србије представља основни документ којим се дефинишу циљеви политике безбедности, као и средства и методе неопходне за остваривање националних безбедносних интереса. Овај

документ је уско повезан са актуелним безбедносним процесима у земљи и окружењу, ослањајући се на теоријске оквири који их анализирају. Стратегија прецизно разрађује и образлаже уставне концепте безбедности, чиме се представља конкретизација уставних и политичких принципа који се тичу безбедности. У контексту претходних правних оквира, она се описује као највиши стратешки документ, чија имплементација има за циљ заштиту националних интереса Србије од различитих безбедносних изазова, ризика и претњи (Кековић, Димитријевић, 2017).

Стратегија националне безбедности формира се као нацрт унутар Министарства одбране, у складу са надлежностима предвиђеним Законом о одбрани. Ова иницијатива проистиче из историјске последице, обзиром да је Министарство одбране предложило први нацрт Стратегије националне безбедности (2009). У многим земљама где се израђује стратегијски документ о националној безбедности, одговорно министарство за спољне послове узима учешће у формирању нацрта. Основно, ови документи се ревидирају, делом или потпуно, како би се узеле у обзир промене у кључним факторима који утичу на њих. У свом изложбеном говору пред Народном скупштином при прихватању нове Стратегије националне безбедности за 2019. годину, актуелни министар одбране истакао је потребу за изменом стратегијских докумената (Стратегија националне безбедности и Стратегија одбране), образложивши да је то неопходно у светлу значајних промена у стратешком окружењу, као и потребе за адекватним реаговањем Републике Србије (Форца, Никач, 2020).

Према Закону о одбрани, СНБ је дефинисана као стратешки план, чија је основна функција да обезбеди заштиту националних интереса од потенцијалних изазова, ризика и претњи по безбедност који могу доћи из различитих сегмената друштвеног живота („Сл. гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - др. закон, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018, чл. 4, ст. 1, тч. 14). Овај важан стратешки документ представља основу за секторске и интегрисане активности које се спроводе у циљу обезбеђивања стабилности и безбедности државе.

СНБ Републике Србије из 2019. године могу се приметити одређени доминантни елементи. Ови елементи укључују анализу безбедносног окружења, дефинисање визије и мисије, идентификацију изазова, ризика и претњи безбедности, процес утврђивања националних интереса и њихово претварање у оперативне циљеве, као и развој безбедносне политике, механизма, инструмената и акција који се користе за постизање националних интереса и остваривање циљева. Додатно, фокус је на примени стратегије, укључујући начелне обавезе подсистема, и формирању система националне безбедности (Форца, 2019).

У Стратегији националне безбедности (СНБ) за 2019. годину, постоји преиमेњени део који се бави стратегијским окружењем. Ова промена у фокусу и терминологији може бити непозната, пошто у већини стратегија националне безбедности страних држава, овај део обично носи наслов „Безбедносно окружење“ (Форца, Никач, 2020). Међутим, у СНБ 2019. године, концепт безбедности је проширен на политичке, економске, социјалне и еколошке аспекте. Као резултат тога, стратешко окружење представља шири концепт који укључује мултиполарне и мултилатералне односе. Ово показује транзицију ка свеобухватнијем приступу, у којем су концепти стратешког, мултиполарног и мултилатералног окружења значајнији за анализу и планирање.

У оквиру СНБ 2019. истиче се да интегративни процеси у области безбедности, уз појачану политичку, економску и културну сарадњу, смањују ризике од сукоба између држава и преношења сукоба из једне области у другу. Ипак, и даље постоји много сложених безбедносних изазова који захтевају правовремене и адекватне одговоре, с обзиром на динамичне промене у међународним односима. Ови изазови укључују регионалне сукобе, тероризам, организовани криминал, миграције, сајбер претње и климатске промене. Посебно се истиче ситуација на Балкану, где фактори попут сепаратизма, екстремизма и недовољне развијености државе доприносе нестабилности. Проблем статуса Косова и Метохије, као и неспровођење Бриселског споразума, представљају кључне тачке тензија и могућих сукоба.

Документ, даље анализира различите изазове, ризике и безбедносне претње. Република Србија настоји да гради своју безбедност засновану на демократским стандардима и европској спољнополитичкој оријентацији, са циљем унапређења система безбедности за ефикаснији одговор на изазове. Идентификовани су различити фактори, као што су оружана агресија, сепаратистичке аспирације на Косову, тероризам, ширење оружја за масовно уништење, организовани криминал, наркоманија, миграције, економски и демографски проблеми, епидемије, енергетска безбедност, природне катастрофе, климатске промене и високо-технолошки криминал. Ови фактори могу имати значајан утицај на безбедност Републике Србије и захтевају адекватне мере заштите.

У стратегији се истичу национални интереси као основа за државне активности. Они обухватају очување суверенитета, територијалног интегритета, унутрашње стабилности, заштиту народа и националних мањина, мира и стабилности у региону и свету. Стратегија наглашава значај европских интеграција за друштвени и економски развој, истичући чланство у ЕУ као корак ка глобалном утицају и заштити националних интереса. Такође, економски развој, заштита животне средине и борба против угрожавања националних интереса су кључни елементи стратегије.

Политика националне безбедности, како је дефинисано у оквиру СНБ 2019. године, обухвата скуп ставова, принципа и опредељења којима се усмерава доношење одлука и деловања државе у циљу заштите и остваривања националних интереса. Ова политика се спроводи кроз свеобухватне и координисане мере у различитим друштвеним областима. Свеобухватан приступ политици националне безбедности омогућава координисан одговор државе на различите изазове, ризике и безбедносне претње. Спровођењем ове политике, поред заштите националних интереса, стварају се услови за политички, економски, културни и друштвени развој. Ставови, принципи и мере политике националне безбедности групишу се према националним интересима и државним циљевима. Систем националне безбедности Републике Србије, према одредбама СНБ, је структура која је организована ради заштите и

остваривања националних интереса земље. Обухвата активности које се спроводе у циљу превенције, ублажавања и неутралисања изазова, ризика и безбедносних претњи, као и отклањања последица њиховог испољавања.

Спровођење Стратегије националне безбедности подразумева учешће грађана, државних органа, предузећа и других субјеката у складу са њиховим правима, обавезама и надлежностима. Министарство надлежно за послове одбране припрема акциони план за спровођење стратегије, а Влада једном годишње подноси извештај о њеном спровођењу. Такође, промене у стратешком и безбедносном окружењу се континуирано прате и анализирају у циљу прилагођавања и унапређења националних интереса и циљева. Основно финансирање система националне безбедности обезбеђује се из буџета земље.

2.2. *Домаће законодавство*

Почетком 21. века свет је био суочен са значајним променама у приступу држава у санкционисању организованог криминала. Ова трансформација је обухватила различите аспекте, укључујући и законску регулативу, која је имала за циљ да се ефикасније суочи са овим проблемом. Један од првих корака било је доношење новог кривичног материјалног законодавства које је укључивало конкретне правне инкриминације организованог криминала. У Закону о кривичном поступку из 2001. године уведено је посебно поглавље посвећено организованом криминалу, којим су дефинисани различити инструменти за сузбијање ове појаве („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС). Овим законом уведене су стогодишње казне, конфискација имовине, проширена полицијска истрага и други механизми који су служили као дефинитивна порука о неприхватљивости организованог криминала. У светлу новог законодавства, држава је применила додатне стратегије за борбу против организованог криминала. Усвојен је посебан закон о надлежностима и структури државних

органа за борбу против организованог криминала, који је омогућио синхронизовано деловање различитих институција у суочавању са овом врстом криминала. То је довело до побољшане координације између полиције, тужилаштва и судова, што је значајно олакшало процес привођења криминалаца правди.

Стварање правних основа за сузбијање таквих активности представљало је значајан корак у развоју кривичноправне доктрине. Законом о кривичном поступку 2001. године појам организованог криминала је добио правно признање у законодавству Републике Србије. Ова правна акција омогућила је структурисану борбу против организованог криминала, што је важан корак у изградњи владавине права и заштити друштва. Поред наведеног, 2002. годину обележило је и доношење Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, („Сл. гласник РС“, бр. 42/2002, 27/2003, 39/2003, 67/2003, 29/2004 и 58/2004 - др. закон) што је допринело структурисању система за сузбијање оваквих криминалних радњи. Овом законодавном иницијативом предвиђено је формирање специјализованих државних органа, који су намењени ефикасној борби против организованог криминала. У такве институције спадају Посебно одељење Вишег суда у Београду, Специјално тужилаштво и посебна одељења у Министарству унутрашњих послова – Служба за борбу против организованог криминала. Поред тога, у Централном затвору у Београду постоје специјализоване притворске јединице намењене лицима ухапшенима у вези са организованим криминалним радњама. Кроз измене Законика о кривичном поступку у 2002. и 2013. години, уведене су специјалне истражне технике које се користе за откривање и расветљавање кривичних дела са елементом организованог криминалитета.

Закон о кривичном поступку прецизно дефинише појам криминалне групе, чиме се утврђује њена суштина и начин њеног дефинисања у контексту правног утапања организованог криминала. Према овом закону, криминалном се сматра група ако је састављена од најмање три лица, а њена намера је усмерена на

извршење једног или више кривичних дела за која је предвиђена казна затвора од најмање четири године, или казна тежег карактера. Структура групе функционише на основу споразума између њених чланова, који су усмерени на постизање финансијских или других користи („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС, чл. 2, ст. 1, тч. 33). Овај јасно дефинисан концепт има за циљ да обезбеди правни оквир за поступање са криминалним групама и омогући њихово ефикасно сузбијање и кажњавање. Истовремено, поставља прецизне критеријуме и услове за прекршај и казну. Феномен организованог криминала представља озбиљан изазов за друштво и правосуђе, а употреба ове дефиниције има за циљ да помогне у идентификацији и суочавању са таквим групама.

Кривични законик Републике Србије, уведен 2005. године и последњи пут измењен 2019. године, инкорпорира различите одредбе које циљају на регулисање организованог криминала са намером да га ослабе и сузбију („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019). Појам организованог криминала постао је основа у овом закону након измена из 2009. године, што представља значајан напредак у борби против овог типа криминала. Законик утврђује дефиниције организованог криминала и организованих криминалних група у сагласности са принципима који се примењују у Закону о кривичном поступку и Закону о организацији и надлежности државних органа у борби против организованог криминала (Јовашевић, 2006).

У изазовној борби против организованог криминала, међународне институције су преузеле активну улогу у формирању јединственог приступа земаља у суочавању са овим проблемом. Уложени су стални напори да се припреми и прихвати велики број међународних докумената који служе као правни оквир за ову борбу. Ова тенденција је ојачала почетком 21. века, подстичући државе да предузимају законодавне мере унутар својих граница. Република Србија је пратила овај светски тренд и створила јак правни основ за ефикасну и квалитетну борбу против организованог криминала. У складу са европским

кривичноправним системима и стандардима, наша земља се укључила у борбу против овог проблема и примењује ефикасан систем мера и поступака (Јовашевић у: Мијалковић (ур.), 2013).

2.3. Законски прописи полиције

Када сагледамо домаћу литературу, може се закључити да иста појашњава појам полиције, према аспектима њених кључних елемената, односно полицијских функција, њене организације и употребе силе. У складу са тим, поједини аутори наводе дефиницију полиције којом је одређују као „функцију коју заједница поверава својим члановима да у њено име спречавају и сузбијају кршење правила која су доминирајућа у заједници и да под одређеним условима то чине употребом средстава принуде (Субошић, 2013, стр. 18). Надаље, битно је напоменути и дефиницију полиције која исту одређује симбиозом организације полиције и њених функција. Према оваквом гледишту, појам полиције представља „орган државне управе у чијем делокругу су одређени послови који се односе на безбедност државе и њених грађана и чија су организација, делатност и контрола због њихових особености подвргнути „допунском“ (посебном) правном режиму у односу на правни режим (општи) који важи за друге органе државне управе (Милетић, 2003, стр. 19).

Полиција, од свог настанка па до данас, има две основне сврхе: одржавање реда у друштвеној заједници и обезбеђење несметаног функционисања поретка власти. Улоге полиције су се мењале и прилагођавале различитим друштвеним и државним уређењима и развоју. С развојем функција полиције, развијали су се и различити приступи у разумевању тих функција. Данас, полицијске функције се могу разматрати и са социолошког и политиколошког аспекта (Васиљевић, 2011). Стога се истиче да вредности које јавни поредак обухвата, као израз политичких и друштвених димензија, представљају општи, национални или јавни интерес. Ове вредности обухватају безбедност људи и имовине, одржавање

реда и мира, спречавање употребе силе, заштиту људских права и слобода, као и одржавање различитих моралних, економских и естетских вредности које припадају глобалном друштву. Полиција такође има улогу да обезбеди поштовање институција одређеног правног поретка и несметано функционисање политичких институција друштва (Милосављевић, 1997).

Утврђивање надлежности, делокруга, дужности и овлашћења полиције, могуће је кроз анализу норми садржаних у оквиру полицијских закона и других правилника и прописа којима се ближе дефинише и одређује сама функција и улога полиције у Републици Србији. Као основни правни акти који ближе уређују законско деловање полиције у правном систему Србије издвајају се Закон о полицији² („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018) и Правилник о полицијским овлашћењима³ („Сл. гласник РС“, бр. 41/2019 и 93/2022).

У члану 1 Закона о полицији прописано је уређивање аспеката унутрашњих послова, овлашћења, организације и надлежности Министарства унутрашњих послова, као и полицијских активности и структуре, укључујући различите аспекте њиховог функционисања. Овај закон обухвата широк спектар питања која се односе на рад полиције и друге релевантне аспекте њиховог деловања. Ближе одређење појма полиције садржано је у оквиру члана 3 ЗОПРС у коме се наводи да полиција „представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом“ („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018, чл. 3).

У складу са чланом 22, став 1, прописано је формирање Дирекције полиције ради извршења послова полиције и других унутрашњих послова. У саставу ове

² У даљем тексту ЗОП.

³ У даљем тексту Правилник.

дирекције образују се различите организационе јединице и тела како у њеном седишту, тако и ван њега. Међу овим јединицама наведени су управе, центри, јединице, специјалне и посебне јединице полиције које делују у седишту, као и Полицијска управа за град Београд, подручне полицијске управе и полицијске станице које функционишу ван седишта. Специјална антитерористичка јединица, како је предвиђено ставом 3 истог члана, издваја се као специфична јединица полиције. Ова савремена специјална антитерористичка јединица је високо специјализована и опремљена најновијом технологијом. Она представља важан део Дирекције полиције Министарства унутрашњих послова. Основана је 1978. године под називом „Јединица милиције за специјална дејства“. Основна функција ове јединице је извршавање комплексних и високоризичних задатака у области безбедности и заштите Републике Србије и њених грађана. Посебно се акцентира на борбу против тероризма на оперативном нивоу и пружање подршке Управи криминалистичке полиције и другим одељењима Министарства унутрашњих послова.

Као посебне јединице Полиције издвајају се Жандармерија, Хеликоптерска јединица, Јединица за заштиту и Јединица за обезбеђење одређених личности и објеката, а у Полицијској управи за град Београд Полицијска бригада и Интервентна јединица 92. Законом је предвиђена и могућност да се, услед неких посебних и карактеристичних фактора, могу оформити и друге организационе јединице Полиције, у конкретним подручјима, а у сврху обављања полицијских и других послова.

Полицијски послови дефинисани су у оквиру Главе V Закона о полицији, при чему се као основна сврха обављања полицијских послова наводи потреба да се свакоме обезбеди заштита, безбедност, права и слободе који су им гарантовани законом и Уставом („Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018, чл. 31).

Правилником је предвиђена методологија примене овлашћења полиције, поступак по коме полицијски службеници треба да поступају са приведеним или притвореним лицима, поступак примене кривично-тактичких и форензичких техника, детаљна упутства о поступању са пронађеним предметима,

спецификације средстава принуда, критеријуми за употребу средстава принуде, као и механизми за оцену и праћење исправности и законитости примене средстава принуде („Сл. гласник РС“, бр. 41/2019 и 93/2022, чл. 1, ст. 1).

2.4. Пракса полиције у борби против организованог криминала

Током процеса демократске транзиције у Републици Србији, остали су нерешени изазови наслеђени из периода 90-их година 20. века, што је представљало изазов за нову демократску власт. Зоран Ђинђић (1952 – 2003), тадашњи премијер, препознао је ову динамику и активно се укључио у решавање наведених проблема. Један од најзначајнијих изазова било је присуство организованог криминала у друштву (Никач, 2014). Због тога је крајем 2001. године најављено да ће 2002. бити посвећена борби против овог облика криминала. У складу са овим напорима, Закон о борби против организованог криминала је брзо усвојен. Овим законом у правосуђу Републике Србије формирано је Специјално тужилаштво за организовани криминал, као и Посебно одељење Окружног суда у Београду за рад у предметима организованог криминала. Такође, уведен је институт сведока сарадника, који је први пут уведен у наше законодавство, са циљем подршке и заштите лица која се одлуче да сарађују са правосудним институцијама како би допринели расветљавању криминалних активности организованих група (Васић, 2005).

Сматра се да је претходно најављена борба против организованог криминала директно повезана са извршењем атентата на Зорана Ђинђића. Пре него што је та трагедија наступила, учиниоци су покушали да је изведу неколико пута. Прво, планиран је атентат код Бубањ потока, а затим је покушан и напад код Београдске арене, када је камион покушао да се удари у колону возила у којој се налазио премијер. Иако је први покушај отказан од стране учиниоца, други је био неуспешан. Планиран је и трећи покушај атентата код Савезне скупштине, међутим, учиниоци су одустали од тог плана. Међутим, у четвртм покушају,

атентатори су крајње успешно извршили свој злочиначки наум, убијајући Зорана Ђинђића снајперским хицем 12. марта 2003. године. Ова трагедија изазвала је изузетно јаку реакцију државе, што је резултирало проглашењем ванредног стања у Републици Србији и покретањем полицијске акције познате као „Сабља“. Ова акција представља једну од најзначајнијих операција овог типа у историји наше земље, током које је приведено 11.665 особа повезаних са организованим криминалом, укључујући како јавне тако и естрадне личности (Васић, 2005).

Сарадњом Министарства унутрашњих послова (МУП) и Безбедносно-информативне агенције (БИА), реализована је операција која је означила преломни тренутак у истраживању криминалног дела које је шокирало друштво. Овој операцији брзо је приписано порекло из тзв. Земунског клана, групе организованог криминала која је активно учествовала у различитим нелегалним активностима, најчешће у трговини дрогом и отмицама. Применом различитих метода и техника, агенције МУП-а и БИА успеле су да идентификују извршиоца напада на Зорана Ђинђића. Извршилац је идентификован као Звездан Јовановић, 32-годишњи припадник Јединице за специјалне операције (ЈСО), који је извршио напад из прозора на другом спрату зграде Завода за фотограметрију, смештене у улици адмирала Гепрата. Оптужба за организовање и учешће у овом убиству изречена је Милораду Улемеку Легији, команданту ЈСО. Током операције, ухапшен је велики број особа укључених у планирање и извршење овог злочина. МУП и БИА су учествовали на свим фазама операције, од истраге до хапшења. Овај случај илуструје значај међусобне сарадње свих државних институција у сузбијању организованог криминала.

Други пример обухвата рад полиције на привођењу правди криминалне групе „Друмска мафија“, за извршење кривичних дела злочиначко удруживање и злоупотреба службеног положаја у саизвршилаштву. Ова организована криминална група наводно је издавањем и наплатом дупликата лажних наплатних картица нанела штету државном буџету у износу од око 6,5 милиона евра. Оптужени су приликом извршења кривичних дела користили специјално

израђене машине за издавање картица које нису бележиле пролазак кроз наплатну кућицу, као и посебан рачунарски програм за фалсификовање службене евиденције о проласку теретних возила страних регистрација. На овај начин су припадници ове криминалне групе присвојили неевидентирани приходи од наплате путарине (Београдски центар за људска права, 2008). Међу 53 оптужена, 41 је проглашен кривим за злочиначко удруживање и злоупотребу службеног положаја, док је деветоро ослобођено. Осуђеним припадницима ове злочиначке организације изречене су казне затвора од једне и по до шест година. У образложењу пресуде, председник већа је нагласио да у пресуди нису укључени прави организатори ове злочиначке групе, те да суд није овлашћен да суди лицима која нису наведена у оптужници. Такође, пресудом је утврђено да је 40% новца стеченог активностима ове криминалне групе завршило у рукама неприступачних организатора, док је преосталих 60% расподељено другим члановима (Добрковић, 2010). Полиција је у процесу суђења припадницима поменуте криминалне групе обавестила судско веће о активностима на лоцирању Милоша Недељковића, бившег финансијског директора Пuteва Србије, који је тренутно у бекству. Иако Недељковић није именован као оптужени у овом случају, полицијска истрага, спроведена анализом телефонских разговора чланова ове групе који су изведени као докази на суду, недвосмислено указује на његову умешаност. Објављивањем стенограма разговора Милоша Недељковића на РТВ Б92, јавност у Србији имала је прилику да се увери у чињеницу да су организатори ове криминалне групе поступали у складу са информацијама којима су располагали о раду Министарства унутрашњих послова (МУП), те да постоји основана сумња у њихову повезаност са појединим министрима из тадашње Владе Републике Србије (Београдски центар за људска права, 2008).

Осим тога, МУП је у сарадњи са БИА спровео још низ акција у циљу сузбијања организованог криминала. Између осталих, било је акција усмерених на такозвану дуванску мафију, која се бавила организованим шверцом цигарета, као и на фудбалску мафију, у вези са неспоразумима око трансфера фудбалера

и неовлашћеног примања финансијских средстава у том контексту (Добрковић, 2010).

Осим тога, један од примера ангажовања МУП-а Србије у сузбијању организованог криминала је истрага против организоване криминалне групе због незаконитих радњи у ЈКП Градска чистоћа. Истрагом је утврђено да су припадници организоване криминалне групе сарађивали у злочиначком удружењу, користећи свој службени положај за злоупотребу. Тиме су применом кривичних поступака као што су прање новца и утаја пореза остварили значајну финансијску корист од 374 милиона динара. Овај случај представља истакнут пример сарадње различитих актера, укључујући Специјално тужилаштво за борбу против организованог криминала, МУП и БИА, у борби против криминалних мрежа и очувању интегритета јавних институција (Београдски центар за људска права, 2008).

3. Транснационални организовани криминал и његово сузбијање

3.1. Појам транснационалног организованог криминала

Организовани криминал у савременим међународним односима представља једну од главних безбедносних претњи националној, регионалној и глобалној стабилности, дубоко нарушавајући основне друштвене, економске, политичке и људске вредности. У контексту деведесетих година прошлог века, бројне научне студије, медијске анализе и разматрања водећих тхинк-танк организација истакли су и оценили опасност коју представља транснационални организовани криминал. На пример, конференција коју је 1994. организовао Центар за стратешке и међународне студије у Вашингтону означила је транснационални криминал као „ново царство зла“. Исто тако, извештај УН из 1996. године наводи да је транснационални криминал постао „нови облик геополитике“ (Smajić, 2014). Ови закључци истичу дубоку сложеност и опасност коју представља организовани криминал на међународном нивоу, као и потребу за координисаним и свеобухватним међународним напорима у борби против ове растуће претње безбедности и стабилности.

Транснационални организовани криминал се све више шири и глобализује, често повезујући различите облике криминалних активности ради остваривања

утицаја у економској и политичкој сфери друштва. Користећи своју финансијску моћ, ови криминални субјекти се инфилтрирају како у легалне тако и у илегалне активности широм света, укључујући кључне области економске активности у одређеним земљама. Један од кључних механизма које користе је прање новца кроз различите финансијске и економске трансакције (Бошковић, 2003б).

У савременом контексту, транснационални организовани криминал се значајно разликује од својих претходних облика, што отежава директно поређење. Ови криминални субјекти активно траже и користе повољне услове не само за одржавање своје делатности, већ и за ширење свог утицаја и ширење на нове територије и сфере друштвеног, економског и политичког живота. Применом насиља, застрашивања или успостављањем веза са државним органима, политичким структурама и великим економским и финансијским системима, транснационални организовани криминал изграђује своје позиције у економским и политичким структурама, постајући све значајнији фактор који угрожава националну и међународну безбедност. Са снажном организационом структуром и утицајем на кључне друштвене институције, транснационални организовани криминал представља претњу економским, политичким, правним, културним, моралним и другим важним друштвеним вредностима (Бошковић, 2003б).

Транснационални организовани криминал, како је дефинисано у Конвенцији, обухвата четири кључне области: учешће у организованим криминалним групама, прање новца, корупцију и ометање правде. Иако Конвенција не даје директну дефиницију организованог криминала, он је препознат кроз постојање организованих криминалних група (са три или више чланова који заједно делују на чињењу тешких кривичних дела у циљу стицања финансијске или материјалне користи) и кроз тешка кривична дела. (тешка кривична дела за које је прописана казна затвора) од најмање четири године или теже казне) (Лакићевић, 2018).

Конвенција о транснационалном организованом криминалу препоручује државама да усагласе схватање о томе која кривична дела спадају у

транснационални организовани криминал и да успоставе механизме сарадње као што су екстрадиција и размена информација, заштита сведока и превенција организованог криминала. Кључни аспект Конвенције је сарадња између држава у спречавању и борби против организованог криминала. У том смислу, члан 12. Конвенције наглашава значај одузимања и одузимања имовине стечене извршењем кривичних дела у вези са организованим криминалом (Лакићевић, 2018).

3.2. Сарадња са полицијским системима земаља у региону

Криминал у савременом контексту све више поприма глобалне размере, што захтева испуњавање одређених критеријума да би се означио као међународни феномен. То укључује прелазак државних граница, како криминалаца тако и жртава, пренос предмета или робе и злочиначке намере. Такође, постизање међународног признања које потврђује да се ради о злочину је кључно. На националном нивоу, такво антисоцијално и деструктивно понашање може се сматрати злочином или прекршајем само ако је инкриминисано законом. Тек када надлежни државни органи, посебно полиција, упуте званичан захтев за успостављање регионалне или међународне полицијске сарадње са органима друге државе, може се говорити о формалном постојању полицијске сарадње. С друге стране, неформална сарадња је често билатерална и представља почетак међународне полицијске сарадње, која данас представља један од најраспрострањенијих и најважнијих облика сарадње у борби против криминала (Аврамовић, 2010).

Међународна полицијска сарадња је основа међународне кривично-правне сарадње, која је неопходна за сузбијање прекограничног криминала и пружање правне помоћи међу државама. Ова врста сарадње обухвата билатералне, регионалне и мултилатералне споразуме и активности, а њен основни циљ је

борба против различитих облика криминала. На регионалном нивоу, организације као што су SELEC (Центар за борбу против организованог криминала у југоисточној Европи) и RCC (Савет за регионалну сарадњу) играју кључну улогу у координацији полицијске сарадње на Западном Балкану. Поред тога, постоје билатерални споразуми између земаља, као и сарадња са међународним организацијама. Србија је развила билатералну сарадњу са земљама које су некада биле у саставу СФРЈ, као и са другим земљама, попут САД, Русије и Израела. Ова сарадња је од посебног значаја с обзиром на пораст организованог криминала, тероризма, корупције и других тешких кривичних дела. Као кључни аспект издваја се фокусирање на регионалну полицијску и правосудну сарадњу у региону Југоисточне Европе (ЈИЕ), коме припада и Република Србија, као и друге државе чланице бивше СФРЈ. У овом региону, поред Републике Србије, налазе се и значајне земље попут Албаније, Бугарске, Румуније и Молдавије. Регионална сарадња се манифестује кроз различите облике који се углавном фокусирају на безбедносна питања, изазове и ризике, као и на различите аспекте рада полиције и правосуђа (Никач, 2015).

На просторима бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) и њених држава наследница, приметан је драматичан пораст криминалних активности. Групе организованог криминала успеле су да превазиђу препреке и успоставе јаке међусобне везе, удружујући се како би повећале профит. Овај феномен транснационалног криминала означава потпуно нову фазу развоја, која више није ограничена на развијене земље, већ је свеприсутна у региону. Организовани криминал, тероризам и други облици тешких криминалних активности постали су алармантно изражени. Последице оваквог развоја посебно су тешке за обичне грађане, земље у региону и међународну заједницу у целини. Из тог разлога, регионална сарадња је постала императив за опстанак држава у региону ЈИЕ, неопходна за даљи напредак и развој. Кључни елемент у очувању стабилности и мира је међународна полицијска и правосудна сарадња, која је неопходна као предуслов за друге

облике регионалне сарадње. Регионална сарадња се остварује на више нивоа и обухвата различите области деловања.

У контексту међународноправних извора полицијске и правосудне сарадње у региону, као кључни инструменти издвајају се Конвенција о међународној полицијској сарадњи у југоисточној Европи и SELEC конвенција. Поред тога, важан допринос дају различите иницијативе, процеси и механизми, укључујући Програм сарадње у ЈИЕ (CPSEE), Пакт за стабилност ЈИЕ (SPSEE), Савет за регионалну сарадњу (RCC) и друге. Посебно се истичу следећи механизми, облици и организације регионалне полицијске и правосудне сарадње: а) Асоцијација шефова полиције југоисточне Европе и његови пројекти, б) Мрежа полицијских службеника, в) Полицијски форум, г) Регионална иницијатива за миграције, азил и избеглице, д) Регионална антикорупцијска иницијатива, ђ) Центар за сарадњу служби за спровођење закона ЈИЕ и др.

Асоцијација шефова полиција Југоисточне Европе (SEPCA) формирано је са намером да олакша процес реформе и модернизације националних полицијских снага земаља региона и да допринесе укупној безбедности у југоисточној Европи (ЈИЕ). Основана је на састанку шефова националних полиција ЈИЕ, одржаном у Пули, Хрватска, јануара 2002. године, уз формално усвајање статута организације у октобру исте године у Букурешту, Румунија. На тој седници изабран је Извршни одбор и други органи. Прва званична Генерална скупштина организације одржана је у Београду јуна 2003. године, где је Србија (Министарство унутрашњих послова Републике Србије) изабрана за седиште (Никач, 2015). Основна сврха SEPCA је да буде водећа регионална организација у промовисању међународне полицијске сарадње и континуираног развоја и примене демократских принципа у раду полицијских снага у ЈИЕ. Државе чланице сарађују у примени полицијских стратегија, система и процедура, са посебним нагласком на партнерству полиције и локалне заједнице кроз доминантан концепт рада полиције у заједници (Никач и Симић, 2014).

Регионална мрежа полицијских службеница (енгл. *Women Police Officers Network - WPON*) је резултат иницијативе коју је покренула Секција за унапређење

професионалних стандарда у раду полиције. Ова иницијатива вуче корене са Генералне скупштине Асоцијације, одржане 2008. године, са основним циљем успостављања регионалне мреже која ће окупљати полицајке. Основна сврха ове мреже је промоција и примена принципа родне равноправности, те континуирано унапређење демократских процеса у сектору унутрашњих послова. Надаље, Полицијски форум, покренут 2000. године, представља неформални механизам сарадње земаља југоисточне Европе у циљу унапређења реформи у сектору безбедности. Кључни фокус Форума је подршка трансформацији полиције у јавни сервис који ефикасно служи грађанима, наглашавајући концепт „Полиције у заједници“. Активности Форума спроводе се кроз различите пројекте, задатке и иницијативе, а све у циљу унапређења ефикасности и одзива полиције на потребе грађана у региону (Никач, 2015).

Регионална иницијатива за миграције, азил и избеглице (енгл. *Migration, Asylum, Refugees, Regional Initiative* - MARRI) представља формални механизам сарадње земаља у региону, који је успостављен 2003. године као резултат спајања Иницијативе за миграције и Азил уз Иницијативу о регионалном повратку расељених лица . Основни циљеви ове организације су усмерени на ефикасно управљање миграцијама и границама, као и решавање питања азила и визног режима у складу са европским стандардима и најбољом праксом. Сврха иницијативе је пружање програма подршке мигрантима, тражиоцима азила и расељеним лицима. Значајнији циљеви MARRI-ја обухватају координацију држава у оквиру интегрисаног система управљања границом, миграционе процесе, азил, визни режим и друге релевантне аспекте. У свом деловању, ова иницијатива се ослања на традиционалне норме међународног права, принципе и стандарде развијене у светској пракси (Никач, 2015).

Регионална антикорупцијска иницијатива (енгл. *Regional Anti-Corruption Initiative* - RAI), основана 2000. године, представља формални механизам сарадње између земаља Југоисточне Европе и ширег региона, укључујући Молдавију. Примарни циљ Иницијативе је сузбијање корупције у земљама региона које су у фазама транзиције и изградње демократских институција. Препозната као један од

најзначајнијих проблема и у развијеним, и у земљама у развоју и у неразвијеним земљама широм света, корупција је посебно евидентна у бившим социјалистичким земљама које пролазе кроз економске транзиције, друштвене реформе и реконфигурацију државних институција (Никач, 2015).

Конвенција о међународној полицијској сарадњи држава Југоисточне Европе је кључни инструмент за јачање регионалне сарадње у борби против прекограничног криминала. Међутим, значајан допринос у овој области даје Конвенција SELEC, која је послужила као основа за реформу претходног SECI Регионалног центра. Ова Конвенција пружа снажан правни оквир за борбу против свих облика прекограничног криминала и унапређује сарадњу међу државама чланицама, пружајући значајну подршку правосудним органима у вођењу истрага и судских поступака. Државе чланице SELEC-а су Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Црна Гора, Грчка, Хрватска, Мађарска, Молдавија, Северна Македонија, Румунија, Словенија, Србија и Турска. Све ове државе су се обавезале на активно учешће у размени информација и оперативних података, заједничкој истрази и процесуирању кривичних дела која спадају у домен прекограничног криминала. У седишту SELEC-а, свака држава чланица има официра за везу, од којих је један задужен за полицијске послове и царинске активности. Такође, свака држава чланица је формирала националну контакт тачку која олакшава сарадњу са Центром. Ова структура омогућава ефикасну комуникацију и координацију између држава чланица у борби против прекограничног криминала (Никач, 2015).

3.3. Сарадња са Интерполом и Европолом

Инцидент који се одиграо на летњим олимпијским играма у Минхену 1972. године представља пресудан моменат у историји међународне полицијске сарадње. Тог дана, терористичка група позната као „Црни септембар“, која је била састављена од палестинских екстремиста, извршила је напад на израелску

делегацију, резултујући у смрти двају израелских атлета и отмицању девет других као таоца. Овај догађај изазвао је шок и ужас широм света, а његов значај је био клучан за почетак систематичног усмеравања на сарадњу у области безбедности. Као резултат овог инцидента, немачке полицијске снаге успешно су ослободиле преостале таоце, међутим, оно што је следило био је значајан развој у области међународне сарадње у борби против тероризма и криминалитета. Државе чланице Европске заједнице почеле су да се редовно састанкују након овог инцидента, што је кулминирало у формирање Треви групе од стране Европског савета у децембру 1975. године.

Основни циљ формирања Треви групе био је да координише активности и контролише рад влада држава чланица Европске заједнице. Почевши од борбе против међународног криминалитета, првенствено против трговине дрогама, Треви група је постепено проширила свој мандат на укључивање и других облика криминалитета, укључујући трговину људима и оружјем. Ова еволуција је била од суштинског значаја за усмеравање напора ка довођењу кривицаца пред правду и заштиту безбедности грађана у оквиру Европске заједнице. Поред активности Треви групе, развој полицијске и правосудне сарадње држава чланица наставио се кроз различите радне групе и иницијативе. Значајни документи као што су Шенгенски споразум из 1985. године, којим су уклоњене граничне контроле међу одређеним државама, и Даблинска конвенција за азил, која је поставила стандарде за обраду захтева за азил у Европској заједници, представљали су важне кракове ка довођењу уређености у области безбедности и правде у Европи (Benyon, 1996).

Међународна сарадња и координација у борби против криминала су витални аспекти у борби против све сложенијих облика криминалних активности. Ова сарадња се остварује кроз различите специјализоване организације на регионалном, европском и међународном нивоу, а најинтензивнију полицијску сарадњу остварују организације попут Интерпола (Међународна организација криминалистичке полиције). Интерпол се од свог оснивања до данас континуирано развијао како по обиму рада, тако и по методама и средствима

којима располаже, али и кроз повећање броја земаља чије су полицијске снаге постале његове чланице. Циљеви и обим деловања ове организације јасно су дефинисани чланом 2 Статута Интерпола. Ови циљеви обухватају, између осталог, остваривање и развој широке међусобне помоћи свих органа криминалистичке полиције у складу са постојећим законима различитих земаља, уз поштовање принципа садржаних у Универзалној декларацији о људским правима. Такође, један од циљева је успостављање и развој свих институција способних да ефикасно допринесу спречавању и кажњавању кривичних дела (Никач и др., 2014). Наведена сарадња постаје институционализована доношењем Уговора о Европској унији, који предвиђа координацију националних полицијских служби и других органа кривичног гоњења, као и формирање Европола. Основан и са седиштем у Хагу у Холандији, Еуропол је почео са радом почетком јануара 1994. године у форми Европске полицијске јединице за борбу против дроге (ЕДУ), чији је примарни циљ био борба против илегалне трговине дрогом и прања новца. Надлежности ове јединице постепено је ширио Савет министара Европске уније, да би коначно 26. јула 1995. године постигнут договор о оснивању Европола (Европске полицијске службе). Иницијатива за формирање овог тела потекла је из Немачке, а касније су је прихватиле Француска и друге чланице (Симић и Никач, 2010).

У области опште безбедности, сарадња је витална компонента у ефикасном обезбеђивању јавне безбедности. Ова сарадња се конкретно манифестује кроз неколико кључних активности. Прво, подразумева размену релевантних информација о насилним инцидентима, терористичким претњама и плановима, као и пружање подршке у решавању конкретних случајева. Поред тога, сарадња подразумева размену техничких знања и искустава између полицијских службеника у циљу унапређења њихових оперативних капацитета. Друго, иницијативе за унапређење система образовања полицијских службеника су од суштинског значаја за обезбеђивање високе стручности и ефикасности у области безбедности. Овакав вид сарадње омогућава континуирани развој вештина и знања полицијског особља, што доприноси бољем одговору на различите

безбедносне изазове. Треће, сарадња се протеже на области као што су заштита цивилног ваздушног саобраћаја, безбедност грађана, заштита цивилних нуклеарних електрана и безбедност транспорта нуклеарног материјала. Ово укључује заједничке напоре за спречавање природних катастрофа и несрећа, као и пружање подршке у реаговању на потенцијалне инциденте или кризне ситуације. Група Треви, заједно са централним и националним администрацијама основаним у земљама Европске уније, игра кључну улогу у овим процесима. Њихова саветодавна улога даје смернице и подршку националним државним органима у спровођењу ефикасних мера безбедности на локалном и националном нивоу. Ова структура омогућава координисане напоре и размену најбољих пракси у циљу очувања јавне безбедности и заштите грађана (Лукић, 2006).

Међународна полицијска сарадња је кључни сегмент у борби против транснационалног криминала, а њени главни стубови су комуникација и размена информација. Централни актери у овој области су Интерпол и Европол, институције које посредују у повезивању полицијских органа широм света, посебно у Европи. У циљу ефикасније сарадње, неколико европских земаља је именовало официре за везу у другим земљама, док се неформални контакти често успостављају *ad hoc*. Формална размена информација одвија се путем билатералних и мултилатералних споразума. У недостатку таквих споразума, Конвенција УН против транснационалног организованог криминала служи као основа за међународну сарадњу (Спасић и Липовац, 2011).

Унутар Европске уније, Еуропол пружа подршку националним властима у борби против организованог криминала. Прикупља и анализира информације о тренутном стању и активностима организованог криминала и на тај начин доприноси формирању заједничке базе података за све чланове. Шенгенски информациони систем, који се примењује у већини земаља чланица Европске уније у складу са Шенгенском конвенцијом, омогућава брзу размену података између националних органа. Систем укључује око 50.000 терминала у државама чланицама, олакшавајући размену кључних информација у скоро реалном

времену. Поред тога, чланицама шенгенског простора омогућена је прекогранична полицијска потера, надзор на територији других земаља и контролисана достава, што додатно јача ефикасност међународне полицијске сарадње (Спасић и Липовац, 2011).

У пракси се запажају различити степени сарадње Европола са другим међународним организацијама, међу којима постоје три кључна нивоа. Први ниво подразумева техничку сарадњу или организацију обуке. На другом нивоу је стратешка сарадња, усмерена на размену искустава у вези са трендовима организованог криминала и стратегијама борбе против њега. Највиши ниво сарадње, трећи, обухвата размену личних података и захтева за усаглашеност са Европоловим стандардима безбедности и заштите података. Овај облик сарадње може резултирати слањем официра за везу из тих земаља или институција у Еуропол, или обрнуто. Сви такви споразуми морају бити одобрени од стране Већа министара правде и унутрашњих послова пре закључења (Симић и Никач, 2010).

Еуропол је до сада закључио међународне споразуме о оперативној сарадњи са неколико земаља које нису чланице Европске уније (Сједињене Америчке Државе, Канада, Исланд, Норвешка, Швајцарска, Хрватска, Албанија, Босна и Херцеговина, Македонија, Србија, Молдавија, Русија, Турска, Колумбија). Са европским телима закључен је споразум о оперативној сарадњи са Европском канцеларијом за сарадњу у области правосуђа (Eurojust), као и са међународним организацијама (Светска царинска организација – WCO и Канцеларија Уједињених нација за борбу против дроге и криминала – UNODC) (Симић и Никач, 2010).

Наводи се да сарадња Европола и Интерпола представља кључни елемент оперативне координације две најутицајније полицијске организације специјализоване за међународну полицијску сарадњу. Интерпол обухвата глобалну мрежу полицијских служби широм света, док Еуропол представља организацију полицијских представника држава чланица Европске уније, уз додатну могућност сарадње са органима других земаља. Њихова специфична

улога у борби против међународног организованог криминала нема класичан облик конкуренције, већ се заснива на комплементарности њихових функција и капацитета. У циљу интензивирања координације у области спровођења закона, Европол и Интерпол потписали су Споразум о сарадњи, који је одобрио Савет министара Европске уније 27. јуна 2001. године, док га је Генерална скупштина Интерпола ратификовала 26. септембра 2001. године. исте године. Овај споразум покрива широк спектар области сарадње, укључујући спречавање различитих облика илегалне трговине (дрога, оружје, људи, органи, украдена возила), борбу против међународног тероризма, компјутерског криминала и фалсификовања новца (Симић и Никач, 2010).

Србија је у последњој деценији 20. века постала значајан фактор у глобалној мрежи организованог криминала, због непостојаности и лоших безбедносних услова. Из тог разлога, Србија је учествовала у различитим облицима међународне полицијске сарадње, од којих је најзначајнији учешће у Интерполу. Иако је у једном тренутку, 1993. године, Савезна Република Југославија искључена из Интерпола, Република Србија је касније поново примљена у чланство Интерпола 2001. године, а као наследница задржала је статус државе чланице након престанка државне заједнице Србија и Црна Гора 2006. године. Република Србија, преко Националног центра Интерпола у Београду, активно испуњава своје међународне обавезе учешћем у размени података са другим државама чланицама Интерпола. Национални Интерпол центар представља Одељење за послове Интерпола, део Управе за међународну полицијску оперативну сарадњу Управе полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Интензивна свакодневна сарадња са националним центрима других држава чланица је устаљена пракса рада београдске канцеларије Интерпола. Највећи део размењених података односи се на међународну потрагу за лицима која су недоступна српским или страним органима кривичног гоњења, утврђивање идентитета извршилаца кривичних дела, случајеве одузимања опојних дрога и тражење украдених путничких моторних возила. Последњих неколико година бележи се пораст обима размењених

порука са ДНК профилима непознатих починилаца, као и са лешевима код којих није могуће утврдити идентитет покојника (Црноглавац, 2022).

Сарадња Републике Србије и Европола, успостављена као суштински инструмент за повећање нивоа безбедности грађана, обухвата различите мере дефинисане Споразумом, пре свега успостављање националне контакт тачке. Ова контакт тачка служи као главни мост између надлежних органа Републике Србије и Европола, обезбеђујући ефикасну размену података. Подаци се преносе преко националне контакт тачке и Европола, с тим да је могућа и директна размена података ако обе стране то одобре. Ова контакт тачка је такође одговорна за обраду и ажурирање података о личности, као и за пријем података од правних и приватних лица у Србији. Обезбеђена је могућност размене података 24 сата и брза комуникација са надлежним органима, што значајно доприноси ефикасности система размене информација (Мирић и Николић, 2015).

Представници Републике Србије и Европола редовно одржавају састанке на којима се разматрају питања од значаја за примену Споразума. Консултације се одвијају између представника националне контакт тачке и Европола у вези са питањима политике и интереса од општег значаја, у циљу координације активности и постизања циљева. Представник националне контакт тачке може бити позван да учествује на састанцима шефова националних јединица Европола. По потреби се организују консултације на адекватном нивоу између надлежних органа Републике Србије и Европола, надлежних за кривична дела обухваћена Споразумом, у циљу договора о најделикатнијим начинима организовања делатности. Официр за везу ефикасно управља комуникацијом и сарадњом између Републике Србије и Европола, обезбеђујући несметан рад и неповредивост архиве коју обезбеђује Европол. Архива официра за везу садржи различите евиденције, документацију, преписку, компјутерске записе, фотографије и филмове, којима руководи и чува официр за везу (Мирић и Николић, 2015).

Сарадња између Србије и Европола је суштински базирана на размени података, која се одвија у складу са прописима овог споразума и релевантним правним фрејмворком, укључујући национално законодавство о заштити података у Републици Србији и Одлуке Савета о стварању Европола. Осим тога, сарадња између Србије и Европола, у форми придруживања експерата из Србије аналитичким групама Европола и формирања тимова за спровођење заједничких акција, значајно ће унапредити специјализацију и усавршавање надлежних органа Републике Србије у борби против организованог криминалитета, трговине дрогама, трговине људима и других форма криминалитета који угрожавају безбедност друштва и грађана. Значајно је чување тајних података предмета размене, што је утврђено мерама за њихову заштиту сукладно Члану 19 Закона. Стране уговорнице су дужне да одрже тајност података и обезбеде њихову заштиту у сагласности са својим правним оквиром. Споразум регулише и питања одговорности за настану штету, процедуру измене Споразума и друга значајна правна питања. Овакав механизам заштите података представља важан предуслов за сарадњу између Србије и Европола у полицијским пословима (Мирић и Николић, 2015).

Према споразуму о оперативној сарадњи, поред размене података, размена стручних знања, општих извештаја о стању, резултата стратешких анализа, података о кривичним истражним поступцима, методама превенције криминала, као и учешће у обукама, саветовањима а покривена је подршка у појединачним кривичним истрагама. Сарадња обухвата и ангажовање стручњака из Србије у раду аналитичких група (присуствовање састанцима, информисање о изради релевантних аналитичких радних досијеа, добијање резултата анализа везаних за Србију), као и формирање и рад заједничких истражних тимова (Ристовић, 2019).

3.4. Примери конкретних случајева сарадње

Транснационалне организоване криминалне групе на Западном Балкану наносе значајну финансијску штету не само у својим земљама порекла, већ и Европској унији, њеним чланицама и њеним савезницима и партнерима. У извештају Светске банке из 2020. године истиче се да слабе институције и недостаци у примени владавине права, као и организовани криминал, представљају кључне структурне препреке отварању радних места и економској трансформацији шест земаља региона – Албаније, Босне и Херцеговине, Црна Гора, Северна Македонија, Србија и Косово. За разлику од традиционалних организованих криминалних група, балканске групе не делују по типичној хијерархији, већ око етничких удружења и пријатељских веза. Такође, изгледа да су агилнији, органскији и засновани на пројектима. Балканске криминалне групе су веште у усвајању нових технологија, чиме повећавају своју способност да прошире криминално тржиште путем сајбер преваре. Осим тога, Канцеларија Уједињених нација за дрогу и криминал (UNODC) процењује да економске активности повезане са криминалом у шест земаља представљају значајан део њиховог бруто домаћег производа (БДП), а да је више од половине осуђених за учешће у организованој криминалној групи у вези са трговином дрогом (European Parliament, 2021).

На самиту под називом Берлински процес, одржаном 10. јула 2018. године у Лондону, шест земаља Западног Балкана изразило је своје обавезе у борби против корупције, посвећено поштовању одредби правних тековина ЕУ и обећало повећање међународне сарадње. у области безбедности, укључујући борбу против тероризма, радикализације, сајбер-напада, организованог криминала и трговине ватреним оружјем. Глобална иницијатива против транснационалног организованог криминала пружа анализу напретка у спровођењу ових обећања до 2021. године. Према процени иницијативе, годишњи приход од илегалне миграције и повезане трговине људима износи око 50 милиона евра. Према подацима UNODC-а, кријумчарење миграната заузима друго место по броју осуђених за организовани криминал, одмах после производње и трговине дрогом (European Parliament, 2021).

Споразуми о оперативној сарадњи између Европола и четири земље западног Балкана (Албаније, Северне Македоније, Црне Горе и Србије) успоставили су мрежу повезаних службеника који комуницирају преко безбедне Европолове апликације за размену информација (SIENA). Ова мрежа омогућава брзу и laku комуникацију и размену оперативних и стратешких информација о криминалу и обавештајним подацима између Европола, држава чланица и трећих страна. Надаље, Албанија, Северна Македонија, Црна Гора и Србија потписале су споразуме о сарадњи са Eurojust-ом, док је Босна и Херцеговина започела преговоре о истом. Косово је мање напредно у овом погледу. Ипак, правна сарадња у кривичним стварима са свим земљама Западног Балкана је од суштинског значаја за борбу против организованог криминала (European Parliament, 2021).

У оквиру заједничког акционог дана 2019. године, који је био заједничка вежба агенција ЕУ и земаља Западног Балкана, учествовало је 6.758 официра (6.708 официра на терену и 50 у оперативном центру у седишту Европола). Полицајци из 30 земаља, као и осам агенција и међународних организација, удружили су се како би се разматрали четири приоритета Европске мултидисциплинарне платформе против криминалних претњи (ЕМРАСТ): кријумчарење ватреног оружја, илегална имиграција, фалсификовање докумената и трговина дрогом. Операција је била део циклуса политике ЕУ, четворогодишњег плана за борбу против тешког и организованог криминала. Ова заједничка акција Европола, Фронтекса, Интерпола и пројекта IPA/2017 за борбу против тешког криминала на Западном Балкану појачала је провере у областима које су идентификоване као високо ризичне. ЕМРАСТ је 8. марта 2021. постао стални циклус политике ЕУ за организовани и тешки међународни криминал. ЕМРАСТ2022+ покрива период од 2022. до 2025. године, те приоритети за те четири године усвојени су 26. маја 2021. године (European Parliament, 2021).

Земље Западног Балкана су развиле и сарадњу са Агенцијом за граничну и обалску стражу Европске уније (Frontex), која је своје оперативне активности проширила и ван граница ЕУ покретањем нове операције у Србији у јуну 2021.

године. Србија је трећа земља на Западном Балкану која је била домаћин пуноправне операције Frontex-а, са 44 стална официра из 14 земаља који помажу у откривању криминалних активности, као што су кријумчарење људи, трговина људима, превара докумената и кријумчарење украдених возила, илегалне дроге, оружја и акцизних производа, као и потенцијалне терористичке претње. У наредним месецима очекује се повећање броја официра на 87, колико је Србија тражила. Frontex већ има скоро 150 сталних официра и особља који учествују у операцијама у Албанији и Црној Гори, заједно са патролним аутомобилима, хеликоптерима и другом опремом (European Parliament, 2021).

Битно је напоменути и пример сарадње Министарства унутрашњих послова Србије са Еурополом и Eurojust-ом у априлу 2022. године. Српска полиција учествовала у хапшењу припадника више организованих криминалних група у акцији коју су координирали Еуропол и Eurojust уз учешће хрватске полиције. У Србији припадници МУП-а, Сектора криминалистичке полиције, Службе за организовани криминал, Управе унутрашњих послова, Београдске полиције, Специјалне антитерористичке јединице (САЈ) и Жандармерије у сарадњи са Тужилаштвом за организовани криминал и Службом безбедносно-информативне агенције (БИА) ухапсила је пет чланова организоване криминалне групе која је деловала у Републици Србији, Европи и Јужној Америци. Ова операција показује да је Србија поуздан партнер међународним организацијама у борби против организованог криминала. Полиција је ухапсила Дарка Шарића, осуђеног шверцера кокаина чија је пресуда укинута, због сумње да је организовао криминалну групу, његовог адвоката Дејана Лазаревића и још неколико особа идентификованих само по иницијалима. Полиција трага за осталим члановима групе. Они су оптужени за кривична дела, удруживање ради чињења кривичних дела, убиство, трговину дрогом и оружјем (n1info.rs, 2022).

4. Закључак

Садржина полицијске функције, односно делокруг и надлежност рада полиције, прецизно и детаљно су утврђени правним прописима. Осим тога, прописима су утврђена и правна овлашћења полиције да предузима управне радње и доноси правне акте у вршењу тих послова. Наиме да би обављала разноврсне, сложене и веома значајне послове специфичне природе који улазе у њену функцију, полиција мора бити овлашћена да врши различите облике делатности.

У савременом друштву, проблем организованог криминала представља значајан предизазов за полицијске снаге. Полиција у Србији се активно ангажује у супротстављању овој врсти криминалитета, користећи различите стратегије и технике. Примена модерних метода и сарадња са другим службама и институцијама од изузетног су значаја у овом напору. Кроз стално усавршавање својих капацитета и анализу тенденција организованог криминала, полиција у Србији покушава да остане корак испред криминалних мрежа и да ефикасно заштити грађане.

Полицијски систем Републике Србије у борби против организованог криминала наглашава комплексност изазова са којима се полиција суочава у савременом окружењу. Пошто организовани криминал постаје сопствена мрежа са великим капацитетом за прилагођавање и укрштање са новим технологијама и методама, полиција мора имати динамичан и комплексан приступ свом раду. Да би се успешно суочила са овим изазовима, полиција мора унапредити своје капацитете за спречавање, истрагу и кривично гоњење кривичних дела. Истовремено, потребно је истаћи значај сарадње полицијских органа, других правосудних институција и цивилног друштва у борби против организованог криминала. Систематским истраживањем и применом најбољих пракси полицијски систем Републике Србије може континуирано унапређивати своје капацитете и ефикасност у борби против организованог криминала, што ће допринети стабилности и безбедности у друштву.

Са савременим изазовима као што су организовани криминал, тероризам и корупција, међународна полицијска сарадња постаје неопходност за опстанак човечанства. Циљ сарадње је да државе и међународна заједница уједине у борби против криминала као највећег зла у мирно време. Овај вид сарадње одвија се на билатералном, регионалном и мултилатералном нивоу. Билатерална сарадња је пре свега трансграничног карактера између суседних земаља, док се регионална сарадња одвија између држава у одређеним регионима као што је Југоисточна Европа или Европа уопште (Европол). Мултилатерална сарадња се пре свега одвија на ширем нивоу, на пример у области борбе против тероризма или кроз универзалне организације као што је Интерпол.

У региону Југоисточне Европе остварена је значајна сарадња између земаља бивше Југославије и земаља у њеном окружењу. Ова сарадња није заснована само на билатералним и мултилатералним споразумима, већ углавном на регионалним документима, од којих су најважнији Међународна конвенција о полицијској сарадњи у ЈИЕ и СЕЛЕЦ SELEC. Према овим и другим споразумима, све земље региона су учествовале у регионалној сарадњи, јер је борба против криминала заједнички интерес свих. Ово посебно важи за организовани криминал, тероризам, корупцију и друге најтеже облике криминала. Изузетно значајни облици и механизми међународне полицијске сарадње су: размена информација, заједнички истражни тимови, заједничке оперативне акције, контакт тачке, регионални центри за полицијску и царинску сарадњу, заједничке полицијске станице и др.

Литература

1. Абадински, Х. (1981). *Организовани криминалитет*. Бостон.
2. Абадински, Х. (2004). *Организовани криминалитет*. Њујорк.
3. Albanese, J. (2004). *North American Organised Crime: Global Crime*. New York.
4. Алексић, Ж., Шкулић, М. (2007). *Криминалистика*. Београд: Службени гласник.
5. Аврамовић, Н. (2010). Неки аспекти Европске полицијске сарадње и Еуропол. *Педагошка стварност*, 9-10, 734-749.
6. Benyon, J. (1996). The Politics of Police Co-operation in the European Union. *International Journal of the Sociology of Law*, 24(4), 15-23.
7. Бошковић, М. (2003а). *Транснационални организовани криминалитет*. Београд.
8. Бошковић, М. (2003б). Транснационални организовани криминалитет као угрожавајући фактор безбедности. *Криминалистичке теме*, 3-4, 9-23.
9. Бошковић, Г. (2005). Теоријско одређење појма прања новца. *Наука, безбедност, полиција*, 10(3), 135-148.
10. Београдски центар за људска права (2008). *Борба против организованог криминала у Србији – законодавство и пракса*. Београд.
11. Бошковић, М., Скакавац, З. (2009). *Организовани криминалитет – карактеристике и појавни облици*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије.
12. Васић, М. (2005). *Атентат на Зорана Ђинђића*. Београд: Народна књига.
13. Васиљевић, Д. (2011). Функције полиције и њена овлашћења да предузима управне радње. *НБП - Журнал за криминалистику и право*, 30, 1-10.
14. Гађиновић, Р., Ђ. (1998). *Савремени тероризам*. Београд: Графомарк.
15. Добрковић, Д. (ур.) (2010). *Људска права у Србији 2009. Право, пракса и међународни стандарди људских права*. Београд: Београдски центар за људска права.

16. Достих, С., Танчић, Д., Танчић, П. (2019). *Организовани криминал*. Приштина / Лепосавић: Институт за српску културу
17. Ђукић, С. (2016). Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности. *Економски изазови*, 5, 9/2016, 126-149.
18. Јовашевић, Д. (2006). *Лексикон кривичног права*. Београд.
19. Јовашевић, Д., Организовани криминал у праву Републике Србије. У: Мијалковић, С. (ур.) (2013). *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*. Београд.
20. Јанковић, М., Јанковић, Б. (2014). Организоване криминалне групе као субјекти угрожавања безбедности. *Журнал за криминалистику и право*, 3/2014, 135-145.
21. Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., Костић, М. (2012). *Криминологија*. Ниш.
22. Кековић, З., Димитријевић, И. Р. (2017). *Системи безбедности са системом безбедности Републике Србије*. Београд: Факултет безбедности.
23. Лукић, Т. (2006). Борба против тероризма на нивоу Европске Уније и међународна сарадња. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 40(1), 257-299.
24. Лакићевић, М. (2018). Транснационални организовани криминал и национална безбедност. *Војвно дело*, 7, 100-122.
25. Милосављевић, Б. (1997). *Наука о полицији*. Београд: Полицијска академија.
26. Modly, D., Korajlić, N. (2002). *Kriminalistički rječnik*. Тешањ: Centar za kulturu i obrazovanje.
27. Милетић, С. (2003). *Полицијско право*. Београд: Полицијска академија.
28. Милошевић, М. (2009). *Терористи: жртве и злочинци-фактори криминалне мотивације*. Београд: Факултет безбедности.
29. Мијалковски, М., Марић, М., Томић, Д., Шаљић, Е. (2012). *Тероризам и организовани криминал*. Ауторско издање, Пирот: Пи-прес.
30. Мирић, Ф., Николић, Г. (2015). Сарадња између Републике Србије и Европола. *Библид.*, XIII(52-53), 268-276.

31. Милановић, Л., Лајовић, Б., Барјактаровић, Д., Радосављевић, Б. (2016). *Приручник за образовни систем – заштита ученика од трговине људима*. Београд.
32. Николић, Г. (2012). Појам и карактеристике организованог криминалитета. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 60, 91-104.
33. Никач, Ж. (2014). Почетна искуства у сузбијању организованог криминала у свету и у Републици Србији. *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму V*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 135-158.
34. Никач, Ж., Симић, Б. (2014). Асоцијација шефова полиције ЈИЕ – SEPSA. *Међународна научна конференција „ЕУ и западни Балкан – изазови и перспективе“*, ИМПП и Фондација „Ханс Зајдел“, Зборник радова, 424-436.
35. Никач, Ж., Симић, Б., Аритонових, Н. (2014). Међународна полицијска сарадња земаља Југоисточне Европе. *Научни скуп са међународним учешћем „Право и друштвена стварност“*, Косовска Митровица, 369-370.
36. Никач, Ж. (2015). Међународна полицијска сарадња у Југоисточној Европи) у функцији безбедности. *Страни правни живот*, 3, 283-302.
37. Радовић, Н. (2005). Транснационалне криминалне организације. *Зборник „Организовани криминалитет, стање и мере заштите“*, 1/2005, 389-407.
38. Ристовић, С. (2019). Српска полиција и међународна полицијска сарадња – од почетака до европских интеграција. *Безбедност*, 2, 153-175.
39. Симеуновић, Д. (2009). *Тероризам*. Београд: Правни факултет.
40. Стајић, Љ. (2009). Стратегија националне безбедности у функцији безбедности Републике Србије. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2, 221-236.
41. Симић, Б., Никач, Ж. (2010). Место и улога Европола у међународној полицијској сарадњи. *Наука, безбедност, полиција*, 15(2), 61-70.
42. Спасић, Д., Липовац, М. (2011). Конвентнија о полицијској сарадњи у Југоисточној Европи и улога Србије у борби против међународног криминала. *Зборник радова Сузбијање криминала у оквиру међународне*

полицијске сарадње, Научно-стручни скуп са међународним учешћем, 28-30. јун 2011., Тара, 161-172.

43. Субошић, Д. (2013). *Организација и послови полиције*. Београд: Криминалистичко – полицијска академија.
44. Smajić, M. (2014). Transnacionalni organizovani kriminal kao sigurnosna prijetnja u savremenim uvjetima (sa posebnim osvrtom na BiH). *Kriminalističke teme Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, XIV(3-4), 33-46.
45. Форца, Б. (2019). *Системи безбедности*. Београд: Факултет за пословне студије и право Универзитета „Унион – Никола Тесла“.
46. Форца, Б., Никач, Ж. (2020). Компаративна анализа стратегија националне безбедности Републике Србије. *Безбедност*, 3, 22-42.
47. Црноглавац, П. (2022). Међународна полицијска сарадња у оквиру Интерпола. *Безбедност*, 3, 175-195.
48. Шикман, М. (2009). Криминолошки аспекти организованог криминалитета. *Дефендологија - теоријски стручни часопис за питања заштите, безбедности, одбране, образовања, обуке и оспособљавања*, XII, 25-26.

Правни извори

49. Закон о кривичном поступку, „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС.
50. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, „Сл. гласник РС“, бр. 42/2002, 27/2003, 39/2003, 67/2003, 29/2004 и 58/2004 - др. закон.
51. Закон о одбрани, „Сл. гласник РС“, бр. 116/2007, 88/2009, 88/2009 - др. закон, 104/2009 - др. закон, 10/2015 и 36/2018.
52. Закон о полицији, „Сл. гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

53. Кривични законик Републике Србије, („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
54. Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, Палермо, 12-15. децембар 2000. године, Међународни уговори, бр. 6/2001.
55. Правилник о полицијским овлашћењима, „Сл. гласник РС“, бр. 41/2019 и 93/2022.
56. Стратегија националне безбедности Републике Србије, донета од стране Народне скупштине Републике Србије на Десетој седници Другог редовног заседања у 2019. години, одржаној 27. децембра 2019. године.

Интернет извори

57. European Parliament (2021). Cooperation in the fight against organised crime in the Western Balkans, преузето са: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698838/EP_RS_ATA\(2021\)698838_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698838/EP_RS_ATA(2021)698838_EN.pdf) (30.04.2024).
58. n1info.rs (2022). Serbian police in EUROPOL, EUROJUST operation, преузето са: <https://n1info.rs/english/news/serbian-police-in-europol-eurojust-operation/> (30.04.2024).